

STORA UTSKOTTETS BETÄNKANDE

Grundskolelag för landskapet Åland

1993-94

nr 10

KU nr 3

FR nr 15

UTSKOTTETS SYNPUNKTER

Detaljmotivering

6 § Utskottet har efter omröstning (6-2) beslutat omfatta framställningens förslag om kommunallagens primära tillämpning på förvaltningen av grundskolan. Beslutet har biträttats av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Björling, Englund, Gustafsson, Holmberg och Lund.

7 § 3 mom. Utskottet anser att i lagtexten i förtydligande syfte bör nämnas att representanterna för övriga samarbetande kommuner inte har rösträtt i den förvaltande kommunens skolnämnd. Beslutet, som fattats efter omröstning (5-3), har biträttats av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Björling, Englund, Gustafsson och Holmberg.

8 § 1 mom. Utskottet har efter omröstning (4-4 med ordförandens röst som utslagsgivande) beslutat omfatta framställningens förslag, dock så att inrättandet av skoldirektörstjänsten lämnas beroende av kommunens fria prövning. Beslutet har biträttats av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Englund, Gustafsson och Holmberg.

11 § Utskottet anser att det även i fortsättningen skall vara möjligt att utse lärare till föreståndare vid sidan av egen tjänst. Kommun bör i enlighet med sin självbestämmanderätt få besluta om grundskolan skall ledas av rektor eller föreståndare. Särskilt i mindre kommuner kan det vara ändamålsenligt att skolan leds av föreståndare.

13 § Utskottet har efter omröstning (4-4 med ordförandens röst som utslagsgivande) omfattat framställningens förslag. Skolnämnden kan givetvis höra elevrådet när den finner anledning därtill. Det står elevrådet fritt att till skolnämnden framföra sina synpunkter. Beslutet har biträttats av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Englund, Gustafsson och Holmberg.

17 § 4 mom. Utskottet har efter omröstning (4-2) omfattat framställningens förslag att stödundervisning på elevens modersmål skall anordnas i mån av möjlighet. I praktiken torde sådan undervisning alltid hittills ha ordnats. Beslutet har biträttats av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Englund, Gustafsson och Holmberg.

21 § 2 mom. Utskottet har efter omröstning (4-3) beslutat omfatta framställningens förslag angående läropliktens innehåll. Beslutet har biträtts av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Englund, Gustafsson och Holmberg.

24 § 2 mom. Utskottet har efter omröstning (4-4 med ordförandens röst som utslagsgivande) beslutat omfatta framställningens förslag angående elevs skolgång i annan skola än i det egna distriktet. Beslutet har biträtts av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Englund, Gustafsson och Holmberg.

26 § Utskottet anser att bestämmelserna om elevs ledighet från skolgång skall antas i skolstadga. Såsom i framställningen konstateras är det ändamålsenligt att sådana beslut fattas av lärare eller skolans ledning.

32 § Utskottet har omfattat framställningens förslag om tillämpningen av kommunallagen på tjänster och tjänstemännen vid grundskolan. Beslutet, som fattats efter omröstning (6-2), har biträtts av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Björling, Englund, Gustafsson, Holmberg och Lund.

33 och 37 §§ Av 11 § framgår att utskottet anser att grundskolan skall kunna ledas av föreståndare såsom enligt gällande lag.

7 kap samt 48 och 49 §§ i framställningen Utskottet anser att det inte finns skäl att utesluta framställningens förslag om bestämmelser om ersättande skolor. Bestämmelserna kan kompletteras och ändras om det visar sig att skäl därtill föreligger. Beslutet har fattats efter omröstning (4-3) och biträtts av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Englund, Gustafsson och Holmberg.

47 § (54 i framställningen) Utskottet omfattar efter omröstning (4-4 med ordförandens röst som utslagsgivande) framställningens förslag. Beslutet har biträtts av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Englund, Gustafsson och Holmberg.

Klämförslagen Utskottet har inte omfattat kulturutskottets första och tredje klämförslag. Beträffande det första klämförslaget har beslutet fattats efter omröstning (4-2) och biträtts av ordföranden Häggblom samt ledamöterna Englund, Gustafsson och Holmberg.

ÄRENDETS BEHANDLING

Lagtinget har den 13 juni 1994 inbegärt stora utskottets yttrande i ärendet.

Ledamöterna Erland och Sjöstrand samt Lund har fogat reservationer till betänkandet.

I ärendets avgörande behandling deltog ordföranden Häggblom samt ledamöterna Björling, Englund, Erland, Gustafsson, Holmberg, Lund och Sjöstrand.

UTSKOTTETS FÖRSLAG

Med hänvisning till det anförda får utskottet värdsamt föreslå

att Lagtinget antar lagförslaget i följande lydelse:

GRUNDSKOLELAG för landskapet Åland

(Ingressen lika som i kulturutskottets betänkande).

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1-5 §§

(Lika som i kulturutskottets betänkande).

2 kap.

Förvaltning

6 §

(Lika som i framställningen).

7 §

Skolnämnd

(1 - 2 mom. lika som i kulturutskottets betänkande)

Då en gemensam skola förvaltas av en kommun kan representanter för övriga samarbetande kommuner *delta* i kommunens skolnämnds *sammanträden*. *Representanterna har yttranderätt men inte rösträtt vid sammanträdena.*

8 §

Skoldirektör

I kommunen *kan* finnas en skoldirektör med uppgift att biträda skolnämnden. Skoldirektörens uppgifter *kan även (uteslutning)* handhas av annan tjänsteman i ledande ställning i kommunen.

(2 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

9-10 §§

(Lika som i kulturutskottets betänkande.)

11 §

Rektor eller föreståndare

Varje grundskola skall ledas av en rektor *eller föreståndare*.

(2 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

Rektorn *eller föreståndaren* skall leda och utveckla undervisningen och den övriga verksamheten i grundskolan.

12 §

Lärarkollegium

En *grundskolas* lärarkollegium består av skolans rektor *eller föreståndare*, lärare och timlärare.

(2 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

13 §

(Lika som i framställningen).

3 kap.

Arbets tid och undervisning

14-16 §§

(Lika som i kulturutskottets betänkande).

17 §

Undervisningsspråk

(1-3 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

(4 mom. lika som i framställningen).

(5 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

18-20 §§

(Lika som i kulturutskottets betänkande).

4 kap.

Läroplikt och rätt till skolgång

21 §

- (1 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).
- (2 mom. lika som i framställningen).
- (3-4 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

22-23 §§

- (Lika som i kulturutskottets betänkande).

24 §

- (1 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).
- (2 mom. lika som i framställningen).

25 §

- (Lika som i kulturutskottets betänkande).

26 §

Ledighet från skolgången

Om elevs ledighet från skolgången bestäms i skolstadgan.

27 §

- (1 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

En elev som uppträder uppenbart hotfullt och som inte omedelbart låter rätta sig av en varning från rektor *eller föreståndare* kan av *denne*, efter samråd med lärarkollegiet avstängas från skolgången under högst en vecka.

- (3 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

5 kap.

Studiesociala förmåner

28-31 §§

- (Lika som i kulturutskottets betänkande).

6 kap.

Tjänster och tjänstemän

32 §

- (Lika som i framställningen).

33 §

Tjänster

I grundskolan *kan* finnas tjänst som rektor eller föreståndare och (*uteslutning*) tjänster som lärare, skolkurator, skolpsykolog och elevassistent. Lärartjänster är tjänster som lektor, klasslärare, specialklasslärare och speciallärare.

(2-4 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

34-36 §§

(Lika som i kulturutskottets betänkande).

37 §

Anställningsvillkor

En rektor *eller föreståndare* skall utses på viss tid.

(2-3 mom. lika som i kulturutskottets betänkande).

7 kap.

Ersättande skolor

41-46 §§

(Lika som i framställningen).

8 kap.

Finansiering

47 §

(Lika som 41 § i kulturutskottets betänkande).

48 §

Hemkommunernas betalningsandelar

(1 mom. lika som i framställningen).

(2 mom. lika som 42 § 2 mom. i kulturutskottets betänkande).

(3 mom. lika som i framställningen).

49 §

(Lika som i framställningen).

9 kap.

Ändringssökande

50-52 §§

(Lika som 43-45 §§ i kulturskottets betänkande).

**10 kap.
Särskilda bestämmelser**

53 §

(Lika som 46 § i kulturutskottets betänkande).

54 §

(Lika som i framställningen).

55-56 §§

(Lika som 48-49 §§ i kulturutskottets betänkande).

Utskottet föreslår vidare

att Lagtinget måtte hemställa om att landskapsstyrelsen till lagtinget regelbundet inkommer med meddelanden i vilka ingår utvärdering av grundskolans verksamhet samt utbildningspolitiska riktlinjer baserade på utvärderingen.

Mariehamn den 8 september 1994

Ordförande

Bert Häggblom

Sekreterare

Pehr Karlström

THE ...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

R E S E R V A T I O N

till stora utskottets betänkande över grundskolelagen.
Undertecknad anser att paragraferna 17 och 18 jämte motiveringar borde ha följande lydelse.

§ 17

(1 mom. lika som i framställningen)

(2 mom. lika som i kulturutskottets betänkande)

Vid viss inriktning av undervisningen får med landskapsstyrelsens medgivande även något annat språk än svenska användas som undervisningsspråk.

Elever med annat modersmål än svenska kan erhålla stödundervisning på eget språk och särskild modersmålsundervisning.

(5 mom. lika som i kulturutskottets betänkande)

Motivering:

Tredje momentets motivering i framställningen kan i huvudsak godkännas dock bör ett tillägg göras för att undvika missförstånd. I en undervisning med viss inriktning finns det inte några skäl för att utesluta elever med annat modersmål än svenska. Därför bör lagtextens villkor "elevens modersmål" ersättas av svenska. Dessutom förefaller det oändamålsenligt att göra beslutet om undervisning med viss inriktning beroende av en enda elevs modersmål. Momentet har inte något att göra med så kallad hemspråksundervisning och därför bör tredje momentet utgå i detaljmotiveringen för 17 § i framställningen.

I fjärde momentet ingår bestämmelser gällande rätt till stödundervisning på det egna språket samt särskild modersmålsundervisning för skolelever med annat modersmål än svenska. Bestämmelserna innebär en lagstadgad rätt under förutsättning att kommunerna och landskapsstyrelsen reserverar medel för ovannämnda undervisning. För att stödundervisningen för barn med annat modersmål än svenska inte skall inkräkta på stödundervisningen för barn med inlärningssvårigheter bör ett särskilt anslag för stödundervisning för barn med annat modersmål än svenska upptas i landskapets budget. Särskild modersmålsundervisning innebär att elever med annat modersmål än svenska kan erhålla speciellt anpassad modersmålsundervisning.

I ringa omfattning har detta tidigare förekommit men inte i lagstadgad form. Innan man tillämpar denna bestämmelse bör landskapsstyrelsen närmare utreda de pedagogiska och finansiella förutsättningarna för en sådan särskild modersmålsundervisning. För att trygga eleverna lika rätt i detta avseende bör undervisningen finansieras av landskapsstyrelsen. En viktig pedagogisk aspekt i detta avseende är att man beaktar de elever vars modersmål är ett undervisningsspråk inom ramen för grundskolans läroplan. Elever med finska, engelska, tyska och franska bör i mån av möjlighet erbjudas meningsfull modersmålsundervisning istället för att tvingas "sitta av" språklektioner på en nivå som inte motsvarar elevernas behov. Istället borde dessa elever erbjudas språkundervisning / modersmålsundervisning som är anpassad till deras inlärningsbehov. Eftersom lärarresurser i dessa språk finns är frågan om särskild modersmålsundervisning närmast att betrakta som ett sätt att rationellt organisera de pedagogiska arbetet så att elever och lärare får ut mesta möjliga av undervisningen.

18 §

(1 mom. som i framställningen)

De gemensamma läroämnena och ämneshelheterna är svenska, matematik, naturkunskap, samhällskunskap samt konst- och färdighetsämnen.

De valfria läroämnena skall omfatta åtminstone två av ämnena engelska, finska, tyska eller franska.

(4 mom som i framställningen)

(5 mom som i framställningen)

(6 mom som i framställningen)

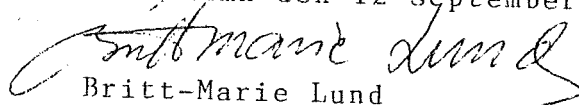
Motivering:

Förslaget innebär att valfriheten i fråga om främmande språk ökar och att vårdnadshavarna ges rätt att bestämma vilka språk deras barn skall läsa. Ökad flexibilitet i fråga om språkval möjliggör

individuella lösningar anpassade till de enskilda elevernas behov.

I och med att alla främmande språk i grundskolan görs valbara får alla språk samma värde.

Mariehamn den 12 september 1994.

Britt-Marie Lund

RESERVATION

Undertecknade reserverar sig mot stora utskottets betänkande om ny grundskolelag för Åland (FR nr 15 1993-94) för det första vad avser stora utskottets roll i lagberedningen och för det andra avseende en rad ändringar i förhållande till kulturutskottets betänkande (KU nr 3 1993-94).

Vi anser att stora utskottets roll är att främst, utgående från debatten i plenum, utreda principiella frågor som aktualiserats, behandla särskilt uppmärksammade problem samt föreslå förtydliganden vid behov. De enskilda partierna har ett särskilt ansvar att föra fram sina ställningstaganden i specialutskotten. Tillfälliga majoriteter och nytillförda personliga synpunkter i slutskedet av beredningen ger lagsiftningen en *ad hoc* karaktär som inte främjar ett effektivt politiskt arbete och riskerar att motverka syftet att få fram klara och ändamålsenliga regler.

Med beaktande av dessa synpunkter anser vi att stora utskottets kunde ha omfattat kulturutskottets betänkande, dock så att det i 33 § anges att det i grundskolan **kan** finns tjänst som rektor i stället för **skall**.

Stora utskottet föreslår förändringar i §§ 6, 32 och 47 som vi reserverar oss mot. Vi anser att lagen i enlighet med den nya självstyrelselagen bör innehålla ett bemyndigande för landskapsstyrelsen att i förordning inta bestämmelser utöver stadganden om verkställighet och tillämpning av landskapslagar. Vi anser att det förslag till generellt bemyndigande som kulturutskottet föreslår är mera ändamålsenligt med tanke på det stora antalet paragrafer landskapsstyrelsen avser att komplettera genom förordning.

Vi reserverar oss mot utskottets förslag i § 8 att det i kommunen **kan** i stället för **skall** finns en skoldirektör. Vi har i dag ett fungerande system med skoldirektörer i skoldistrikt i form av kommunalförbund som det inte finns anledning att slå sönder genom att enstaka kommuner väljer andra, kortsiktiga lösningar. Kompetensen i utbildningssystemet måste hållas på högsta möjliga nivå. Med den motiveringen anser vi också att skoldirektörens tjänst endast tillfälligt och av synnerliga skäl skall kunna handhas av annan tjänsteman.

Vi vill betona grundskolans utveckling och en mera aktiv och ansvarsfull roll för elever, föräldrar och lärare. Eleverna blir engagerade och mer aktiva om de får inflytande och kan delta i beredning av beslut som i hög grad berör dem. Vi reserverar oss därför mot utskottets förslag att reducera den möjligheten genom att i 13 § utesluta meningen: "*I frågor som i hög grad berör eleverna bör skolnämnden inhämta elevrådets yttrande.*"

Utskottets ändring i §17 innebär en försvagad rättighet för enskilda elever med annat modersmål än svenska att erhålla tillfällig stödundervisning. Vi anser att Åland som ett öppet samhälle med internationella kontakter skall tillse att varje elev som bor på Åland och är läropliktig i åländsk grundskola skall ha rätt till stöd i

enlighet med kulturutskottets förslag för att på bästa sätt kunna tillgodogöra sig undervisningen.

Stora utskottets förslag till förändring i § 21 om läroplikt är ett steg tillbaka i utvecklingen. Vi anser att utgångspunkten skall vara att alla barn skall gå i grundskolan för att få ta del av gemenskapen med andra barn och vuxna i en fungerande skolmiljö.

Kulturutskottet uttalade en positiv inställning till ersättande skolor, men konstaterade att lagförslaget inte var tillräckligt genomarbetat avseende bland annat

- ekonomiska förutsättningar för verksamheten
- fördelningen av kostnader mellan huvudman och berörda kommuner
- inverkan på elevunderlaget i små kommuner
- kravet på kunskaper och färdigheter i förhållande till grundskolan
- tillsyn över verksamheten
- möjlighet att återkalla tillstånd

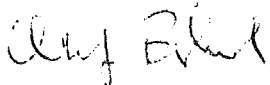
Det vore förödande om ofullständig lagstiftning visar sig förmedla en bild av verksamhetsförutsättningarna för nya, ersättande skolor som inte är realistisk och därmed leder till att utvecklingen bromsas.

Stora utskottets majoritet har lyft ut följande kläm från kulturutskottets betänkande.

att Lagtinget måtte hemställa om att landskapsstyrelsen till lagtinget inkommer med ett utbildningspolitiskt meddelande i vilket ingår förslag till landskapsförordning och läroplan för grundskolan

Det pågår en engagerad och intensiv debatt i samhället om skolans utveckling och barnens utbildning. Grundskolelagen är ny och förutsätter en omfattande ny förordning och en helt ny läroplan. Det finns ett berättigat krav på att landskapsstyrelsen redogör för utbildningspolitiken och ger ett underlag för en bredare debatt i lagtinget.

Mariehamn den 12 september 1994

Olof Erland

Leo Sjöstrand

